

הקדמה

לכל מי שלא השתתף בדיונים הקודמים בנושא.
טיוטת המסמך שמופיעה כאן בהמשך מתארת תהליך ליצירת חוקה לישראל אשר אותו
"אזרחים כותבים חוקה" תציג בפני קואליציית הארגונים המתהווה ולפי מתווה זה תנסה
לעבוד.

במפגש הבא נדון על הערות שתוסיפו לטיוטה כאן.
מוזמנים.ות לעבור על המסמך, להוסיף הערות על הכתוב - הם ישמשו כתשתית לדיון
המפגשים מתקיימים בזום בימים א' וג' בהתאמה

הערות כלליות אנא הוסיפו כאן בתחילת המסמך:

1. מבוא

1.1. מהי חוקה?

- 1.1.1. חוקה היא אמנה חברתית בין אזרחי המדינה, והיא מבטאת את העקרונות, הערכים ודרכי הפעולה שהחברה דוגלת בהם ומעוניינת לחיות על פיהם.
- 1.1.2. חוקה מסדירה את עקרונות יסוד המדינה והקהילות המרכיבות אותה, וביניהם: תהליכי קבלת החלטות, כינון ו/או חקיקה, מגילת זכויות וחובות האזרח, הגדרה והסמכה של גופי המשטר, עקרונות משק המדינה, תקציב המדינה ומשאביה.
- 1.1.3. כינון החוקה ושינויים בחוקה דורשים הסכמה רחבה של האזרחים, תוך שמירת זכויות המיעוט(ים).
- 1.1.4. חוקה הינה בעלת עליונות משפטית, וכלל החוקים, התקנות וההוראות כפופים לה ואינם יכולים לסתור אותה.
- 1.1.5. הדיון בחוקה הינו חלק מהותי בגיבוש קהילת האזרחים, ומהווה "בסיס היתוך" של הקהילה. הכרת האחר, הבנת האתגרים העומדים בפני החברה, גיבוש ההסכמות, מחוללים דמוקרטיה הסכמית המטיבה עם כלל האזרחים.

1.2. חוקה בישראל

- 1.2.1. הציווי היחיד הקיים במגילת העצמאות הוא כינון חוקה על ידי אסיפה מכוננת עד ה 1.10.1948. לאחר כינון החוקה, האסיפה המכוננת הייתה אמורה להתפזר ולאחר מכן היו אמורות להתקיים בחירות למוסדות החדשים של המדינה על פי הקבוע בחוקה.
- 1.2.2. הדבר לא קרה. האסיפה המכוננת, הכריזה על עצמה כפרלמנט (הרשות המחוקקת) במסגרת "חוק המעבר" ואילו את תפקידה המכונן מסרה האסיפה, במסגרת החלטת "הררי", ל"ועדת חוקה, חוק ומשפט". כך הוקם בישראל ממשל הפועל בדרך שמעולם לא קיבלה את אישור הריבון (האזרחים).
- 1.2.3. התוצאה: הרשות המחוקקת אינה מוגבלת על ידי חוקה, שאמורה לבטא את רצון הריבון – הציבור, בהיותה בעלת הסמכות המחוקקת והמכוננת כאחד. זהו "ניגוד עניינים" מובהק – נבחר הציבור, אשר כוחם וסמכותם אמורים להיות מוגדרים ומוגבלים על ידי החוקה, הם אלו אשר קובעים בפועל את החוקה.

1.3. חוקי היסוד

- 1.3.1. הכנסת חוקה חוקי יסוד. באין חוקה, בית המשפט העליון הגדיר את חוקי היסוד כ"תחליף לחוקה".
- 1.3.2. חוקי היסוד אינם מהווים חוקה כהגדרתה, ולו מן הסיבה שהרשות המחוקקת רשאית לשנותם, ברוב רגיל, מבלי להידרש לאישור הציבור הריבון.
- 1.3.3. חוקי היסוד כוללים כשלים רבים ומשתנים תכוף בהתאם לצרכיהם הפוליטיים והאישיים של חברי הקואליציה.

1.4. עקרונות מנחים לכינון חוקה

- 1.4.1. כריבון - האזרחים יכוננו את החוקה, בסיוע מומחים שונים.
- 1.4.2. לאורך השנים מאז הקמת המדינה הוצעו נוסחים שונים לחוקה ע"י גופים שונים.¹ אף אחת מן ההצעות לא הגיעה לידי הבשלה.
- 1.4.3. הליך כינון החוקה ומבנה החוקה, מהווים חלק מהחוקה עצמה. הם ישתנו ויתעדכנו במסגרת הכינון, בהתאם לרצון הציבור. מסמך זה יתווה את העקרונות הראשוניים של כינון החוקה ויהיה המסמך המנחה לעבודת צוותי הכינון, בהליך דמוקרטי ככל הניתן, כאשר אף הוא יהיה כפוף לאותו ההליך ויתעדכן בהתאם לניסיון המצטבר לפי הצורך.
- 1.4.4. חוקי היסוד הקיימים יהוו את את הבסיס הראשוני לחוקה, על מנת לאפשר המשכיות.
- 1.4.5. אופן הכינון (כולל שינויים) ייקבע בפרק "כינון החוקה" בחוקה – זה הפרק בו נדון להלן במסמך זה.
- 1.4.6. הדיון לגבי החוקה והאפשרות לשנותה תמיד יהיו פתוחים בפני הציבור בהתאם לצרכים, בהליך המוצג במסמך זה להלן.
- 1.4.7. התהליך יתבסס על טכנולוגיה שמאפשרת השתתפות ציבור רחב ומגוון ככל היותר, בשאיפה להגיע למכנה משותף רחב ככל האפשר בציבורים שונים בחברה הישראלית במטרה להביא לידי ביטוי את חוכמת האזרחים.

¹ <https://main.knesset.gov.il/activity/constitution/pages/constproposals.aspx>

2. הגדרות

- 2.1. **"האסיפה המכוננת" – הגוף הציבורי אשר מוביל את כינון החוקה.** האסיפה המכוננת מורכבת מצוותי כינון.
- 2.2. **"מזכירות הכינון" – גוף אדמיניסטרטיבי אשר יהיה אחראי על קיומם של התהליכים המתוארים להלן, והאספקטים הטכנולוגיים והכלכליים של התהליך.**
- 2.3. **"צוות כינון" – צוות של אנשים, שאופן מינויים יוסבר בהמשך, אשר יהיו אחראים על פרק של החוקה.** תפקידם לדון בהצעות והערות הציבור ולגבש את ההצעות לכדי הצעה מוגמרת שמובאת לאישור האזרחים. בכל צוות יתמנו 3 רכזים, אשר יהיו חברים אף בצוות התיאום.
- 2.4. **"רכז צוות" – בעל תפקיד בהובלת הצוות, משתתף בצוות תיאום כנציג צוות הכינון.**
- 2.5. **"צוות תיאום" – צוות, אשר בו ישתתפו שני רכזים מכל צוות, אשר יהיה אחראי על מבנה החוקה, תיאום, עקביות, התאמה וקשרי הגומלין בין הפרקים השונים, וכן על בחינת התהליך ותוצאותיו ב"ראייה רחבה" תוך דגש על השפעות לטווח ארוך.**
- 2.6. **"מבנה החוקה" – כהצעה ראשונית, החוקה תורכב מפרק המבוא (כללי) ופרקים העוסקים בתחומים שונים.**
- 2.7. **"עיקר" – עיקר מאגד תחתיו מספר פרקים של החוקה בתחום מסוים.**
- 2.8. **"פרק" – חלק של החוקה אשר עוסק בנושא מוגדר אחד.**
- 2.9. **"הצעה" – הצעות הציבור לדברי כינון ו/או חקיקה.**
- 2.10. **"הערה" – התייחסות או העלאת הסתייגות לפסקה בחוקה הקיימת או לפסקה בהצעה.**
- 2.11. **"מערכת הכינון" – טכנולוגיה ממוחשבת המאפשרת שיתוף האזרחים בתהליכי חקיקת החוקה: הגשת הצעות, כתיבת הערות, הבעת תמיכה או התנגדות והצבעה.**
- 2.12. **"מנוי" – אדם הרשום במערכת הכינון ובנוסף נרשם לרשימות דיוור שהמערכת מציעה.**
- 2.13. **"יועץ משפטי" – לצרכי מסמך זה, היועץ המשפטי יהיה אחראי על סיוע ויעוץ בניסוח ווידוא תאימות של בין החלקים השונים של החוקה, אולם היועץ לא יהיה כפוף לשיטה משפטית קיימת / קודמת ודעתו לא תחייב.**

3. מבנה החוקה

- 3.1. החוקה הינה מסמך שיש לה מבוא ופרקים. הפרקים מחולקים למספר עיקרים.
- 3.2. **המבוא לחוקה** מגדיר את החזון המשותף, הערכים, העקרונות והכוונות עליהם מתבססת החוקה כפי שמוגדר במגילת העצמאות.
- 3.3. **עיקר** הוא תחום עניין אשר מאגד תחתיו מספר פרקים של החוקה. כהצעה ראשונה מוצעים העיקרים הבאים: יסודות החוקה, מוסדות המדינה, משק המדינה.

- 3.4. **פרק של החוקה עוסק בנושא אחד ויהיה דומה בהיקפו לחוקי היסוד שחוקקה הכנסת.**
- 3.5. **חוקי היסוד הקיימים יהוו את התשתית הראשונית לכינון החוקה, גם מבחינת תוכן העניינים וגם מבחינת התוכן עצמו. כל חוק יסוד יהווה פרק. תשתית זו היא הבסיס להצעות השינוי שיובאו על ידי הציבור.**
- 3.6. **מבנה ופרקי החוקה ניתנים לשינוי ודיון ציבורי, כמו כל שאר תוכן החוקה.**

4. האסיפה המכוננת וצוותי הכינון

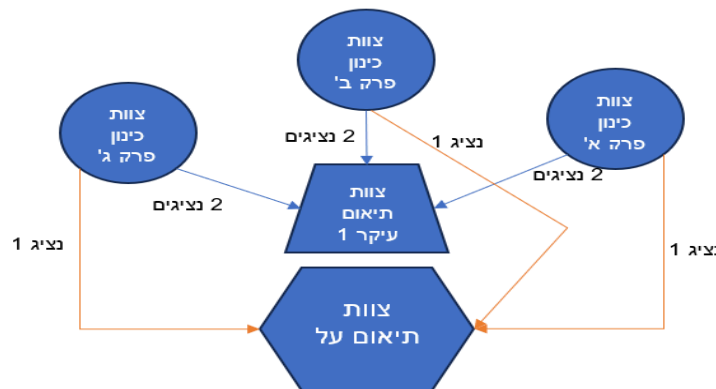
- 4.1. **האסיפה המכוננת היא הגוף האמון על כינון החוקה. האסיפה המכוננת תורכב ממנגנון: מזכירות הכינון, צוותי כינון המאורגנים בצורה היררכית על פי מבנה החוקה, וציבור האזרחים בעלי זכות הבחירה.**

4.2. מזכירות הכינון

- 4.2.1. **מזכירות הכינון היא גוף אדמיניסטרטיבי שתפקידו לנהל ולאפשר את התהליכים: תיאום דיונים, תחזוקת מערכת הכינון, וכו'.**

- 4.2.2. **מזכירות הכינון תמונה ותנהל ע"י הרשות האזרחית.**

4.3. צוותי הכינון

- 4.3.1. **צוות כינון יהיה אחראי על פרק בחוקה. בנוסף יהיה צוות מיוחד שאחראי על מבנה החוקה.**

- 4.3.2. **צוות כינון יכלול שלושה עשר חברים.**

- 4.3.3. **סמכויות חברי צוות הכינון:**

ניהול הדיונים בהצעות ובהערות בנוכחות המציעים והמעירים.

תיקון ושיפור ניסוח הסעיפים בטיטוט ההצעה תוך דיון בהערות והגעה להסכמות כמה שיותר רחבות שיתקבלו בהצבעת חברי הצוות.

- 4.3.4. **דיוני הצוות יתנהלו על פי מתודת חכמת המעגל. ראה הרחבה בנספח.**

- 4.3.5. **לכל צוות כינון וכן לצוותי התיאום יהיה ליווי של יועץ משפטי.**

4.3.6. לגבי בחירת חברי צוות כינון ישנן כמה הצעות:

חברי צוות הכינון יבחרו בהגרלה מתוך אוסף של אזרחים שהביעו רצון לעסוק בפרק זה של החוקה ואשר יעמדו בדרישות אשר יקבעו לנושא. חברי הצוות יתחלפו ברוטציה כל שנתיים.

חברי צוות הכינון ימונו בשיטת סורטיציה כמפורט להלן:

יוכן מדגם, על פי פלחים מייצגים, של אזרחי מדינת ישראל הרשאים להצביע בבחירות לכנסת אשר יסכימו למלא שאלון מפורט כדי להיכלל במדגם (גברים, נשים, לאומים שונים, דתיים/חילוניים, רמות הכנסה, אזורי מגורים ועוד). המדגם יכלול 20.000 אזרחים.

לכל פלח מייצג במדגם ישוריינו מספר חברי צוות על פי גודלו היחסי באוכלוסיה והם יוגרלו מתוך המדגם. יש לציין שאזרח משתייך ליותר מפלח אחד כנ"ל. אזרח שנבחר יכול לוותר על זכותו, ואזרח אחר מתוך המדגם יוגרל במקומו. בנוסף לחברים אלה יכלול כל צוות נציג אחד מכל מפלגה שמיוצגת בכנסת ונציג של משרד המשפטים כמשקפים. אזרח לא יוכל להיבחר ליותר מצוות אחד.

דמוקרטיה נזילה - ההצעה בנספח.

4.3.7. כלל הצוותים העוסקים בעיקר מסוים (המאגד פרקים בחוקה) יהיו מאוגדים תחת צוות תיאום. צוות התיאום יכלול שני חברים מכל אחד מהצוותים השותפים.

4.3.8. צוות תיאום-על יתאם בין העיקרים השונים. יהיו בו נציג אחד מכל אחד מצוותי הכינון. לצוות תיאום על יהיה יועץ משפטי צמוד.

4.3.9. כלל הצוותים, צוותי התיאום וצוות תיאום-על מהווים את מנגנון האסיפה המכוננת.

4.3.10. חברי הצוותים יתוגמלו עבור הזמן שיקדישו לדיונים ועבור הוצאות שידרשו למילוי משימתם.

4.3.11. לכל צוות כינון יהיו שלושה רכזי צוות שתפקידם לנהל את הצוות ואת הדיונים.

5. הצעה לשינוי החוקה

5.1. אזרח שמעוניין להציע שינוי של פרק בחוקה יעשה זאת ע"י הגשת הצעה לשינוי החוקה.

5.2. הצעה עוברת מספר שלבים עד שהיא מגיעה לאישור הציבור והופכת לפרק מאושר של החוקה. שלבי ההצעה הם:

הצעה טרומית
הצעה מגובשת
הצעה מתקדמת
הצעה בשלה
הצעה מוגמרת

5.3. משמעות כל שלב מוגדרת בפרק [תהליך הכינון](#)

6. תהליך הכינון

- 6.1. התהליך המתואר תוכנן כדי לאזן בין:
 - 6.1.1. הרצון לאפשר לכמה שיותר אזרחים להשתתף בתהליך הכינון, החל מהאפשרות להציע שינויים, להעיר הערות, להשתתף בדיונים, וכלה בהשתתפות בהצבעה לאישור השינוי.
 - 6.1.2. הרצון לעשות שימוש מושכל במשאבים: הזמן של אנשים (לקרוא הצעות ולהתייחס אליהן), ומשאבים הנדרשים כדי ליידע את הציבור (פרסום: ברשתות החברתיות, במדיה, וכו').
- 6.2. התהליך המוצע מסנן בשלבים מוקדמים הצעות שלא מקבלות תמיכה רחבה, מעודד איחוד הצעות דומות ושיפורן, ושואף להשקיע משאבים בהצעה בהתאמה לגודל מעגל התומכים בה.
- 6.3. מעבר משלב לשלב הבא של התהליך הוא בכפוף לעלייה בסדר גודל במספר התומכים בהצעה.
- 6.4. התהליך מתאפשר בזכות טכנולוגיה ממוחשבת של שיתוף אזרחים בקבלת החלטות: "מערכת הכינון". מערכת זו מתוארת בנספח.
- 6.5. לוחות הזמנים ופרקי הזמן לשלבים השונים יוגדרו ויקבעו ע"י צוות תיאום על של האסיפה המכוננת.
- 6.6. צוות תיאום על ינהל ויפקח על עמידה בלוחות הזמנים מול צוותי הכינון.
- 6.7. האסיפה המכוננת תחל בדיוניה בדיון על מבנה החוקה ופרקיה השונים וסדר הדיון בפרקים ואישורם.
- 6.8. הצעת אכ"ח לסדר כינון ואישור פרקי החוקה נמצאת בנספח ב'.
- 6.9. כל חצי שנה תעבורנה כל ההצעות שהשלימו את כל שלבי הכינון לאישור האזרחים.
- 6.10. הצעה שקיבלה את אישור העם תיכנס לרשומות ותחליף את הפרק הקודם בחוקה.
- 6.11. ככל שהליך הכינון יתחיל על בסיס חוקי היסוד הקיימים, אזי עם תחילת הליך הכינון יוקמו ע"פ העקרונות לעיל צוותי כינון כמספר חוקי היסוד הקיימים, ויובילו את הדיון בהתבסס על החוקים הקיימים כאמור.
- 6.12. להלן פירוט השלבים השונים של התהליך:

6.13. שלב 1 הגשת הצעה - הצעה טרומית:

- 6.13.1. כל אזרח בעל זכות בחירה לכנסת יכול ליזום הצעה לשינוי החוקה. בשלב זה ההצעה תיקרא הצעה טרומית.
- 6.13.2. הגשת הצעה תיעשה דרך מערכת הכינון.
- 6.13.3. ההצעה מוגשת במסגרת אחד מפרקי החוקה, הצעת פרק חדש או שינוי מבנה החוקה.
- 6.13.4. הצעות תוגשנה בשפה מכבדת, הולמת ועניינית.
- 6.13.5. בסיום תהליך ההגשה ההצעה נשמרת במערכת והמגיש מקבל קישור להצעה.

6.13.6. באחריות המגיש לגייס תמיכה של שבעה בעלי זכות בחירה שיאשרו בחתימתם את תמיכתם בהצעה שלו.

6.14. שלב 2 איחוד וגיבוש הצעות - הצעה מגובשת:

6.14.1. אחרי שהצעה טרומית עברה רף רצינות של חתימתם של שבעה תומכים, המערכת תודיע למגיש אם קיימות הצעות דומות, חופפות וקשורות להצעה שלו.

6.14.2. כלל ההצעות הקשורות יעברו תהליך גיבוש בין המציעים השונים, במטרה להגיע להצעה מוסכמת בעלת תמיכה יותר רחבה.

6.14.3. בהגעה לתמיכה של 77 איש, ההצעה תהפוך להצעה מגובשת ותועבר לשלב הטיפול הבא, בהובלת צוות כינון רלוונטי.

6.14.4.

6.15. שלב 3 דיון מקצועי בצוות הכינון וראשית דיון ציבורי - הצעה מתקדמת:

6.15.1. הצעה מגובשת תעלה לדיון בפני צוות הכינון בנוכחות המגישים. כל דיוני צוות הכינון יוקלטו ויכתב סיכום.

6.15.2. אם זו הצעה לפרק חדש צוות תיאום על יקים צוות חדש לעסוק בפרק המוצע.

6.15.3. צוות הכינון יתן את הערותיו ויתכן וימליץ למגיש לחבור למגישי הצעות נוספות העוסקות בנושאים דומים.

6.15.4. ההצעה תופיע באתר החקיקה האזרחי תחת הקטגוריה של הצעות חדשות, ותהיה פתוחה להערות הציבור.

6.15.5. המערכת תשלח בדיוור את ההצעה לכל המנויים שסימנו עניין באותו פרק בחוקה, או מבנה החוקה.

6.15.6. צוות הכינון בשיתוף עם מגישי ההצעה יפצו את ההצעה לציבורים בעלי עניין ויתקיימו דיונים ומעגלי שיח.

6.15.7. בהגעה לתמיכה של 777 איש, ההצעה תהפוך להצעה מתקדמת ותעבור לשלב הבא.

6.16. שלב 4: דיון ציבורי רחב ועבודה על טיוטה - הצעה בשלה:

6.16.1. מזכירות הכינון תפרסם ותפיץ את ההצעה לכלל הציבור באמצעי התקשורת.

6.16.2. על מנת לאפשר למספר גדול של אזרחים להשתתף בתהליך הכינון הראשוני ובהמשך לזה של עדכונים לאורך זמן יש צורך בקיום תהליך של דינמיקה חיובית וחוויתית של כינון ולמידה. לצורך זה יוסדו קבוצות דיונים של אזרחים בלוי מקצועי מתאים.

6.16.3. קבוצות אלה כונו באכ"ח הכיכר הקטנה והכיכר הגדולה. אלי וגיא מוזמנים להרחיב בנושא.

6.16.4. הציבור מוזמן להעיר הערות ואף להציע הצעות משלימות או חלופיות. יקבע פרק זמן להערות.

6.16.5. הציבור יוכל להביע תמיכה או התנגדות להצעה ולהערות השונות ובכך לתת משוב למציעי ההצעה.

6.16.6. לאחר סיום שלב ההערות, צוות הכינון יערוך דיונים בהערות להצעה שיהיו פתוחים לציבור ואשר ישודרו בזמן אמת, יוקלטו ויהיו פתוחים לצפייה לאחר סיום הדיון.

6.16.7. הצוות יזמין לדיונים, על פי הצורך, מומחים לנושא החוק.

6.16.7.1. הצוות יוכל למנות יועץ/ים קבועים המומחים לנושא החוק.

6.16.7.2. צוות הכינון יבדוק בעזרת מומחיו את השפעות החוק ו/או אחד מסעיפיו על ציבורים בחברה וגורמים העלולים להיפגע פגיעה לא מידתית מהחוק ויישמו.

6.16.8. הצוות יחליט על דרך הטיפול בהצעות / הערות שהועלו ע"י הציבור.

6.16.9. במקרה של חילוקי דעות מהותיים בניסוח החוק יוכנו שני נוסחים שונים של הסעיפים השנויים במחלוקת.

6.16.10. בהגעה לתמיכה של 7777 איש, ההצעה תהפוך להצעה מוגמרת ותוכל לעבור לשלב הבא.

6.17. **שלב 5: דיון בהערות רשויות המדינה (הצעה מוגמרת)**

6.17.1. טיוטת ההצעה שסוכמה על ידי צוות הכינון תועבר להערות רשויות המדינה, אשר על בסיס ניסיונם יפעלו ליתן הערות קונסטרוקטיביות לנוסח הטיוטה, במסגרת הזמן אשר יוקצה לכך על ידי הצוות.

6.17.2. הצוות יקיים דיון בהערות, ואם ימצא שיש בהערות בכדי להשפיע באופן מהותי על הטיוטה הקיימת, יחזיר את הטיוטה לדיון ציבורי רחב, תוך ציון ההערות, לפי הקבוע בסעיף **שלב 4: דיון ציבורי רחב ועבודה על טיוטה - הצעה בשלה: לעיל.**

6.17.3. על ההצעה לציבור מספר תומכים השווה לחצי אחוז ממספר בעלי זכות הבחירה כדי להיות מובאת לאישור האזרחים.

6.18. **שלב 6: הבאת הצעת הכינון לאישור האזרחים בעלי זכות הבחירה:**

6.18.1. ההצעה המוגמרת מובאת לאישור ציבור האזרחים בעלי זכות ההצבעה כפרק בחוקה.

6.19. **קבלת תוקף:**

6.19.1. לאחר אישור הציבור פרק החוקה מתעדכן והופך לחלק מחייב בחוקה.

7. מערכת החקיקה האזרחית

כינון החוקה יתבצע בפועל באמצעות מערכת כינון אזרחית אשר מאפייניה יהיו כמפורט בנספח "ג" לחוק זה ואשר אמורה לאפשר דיון רחב ומעמיק בנושאים שונים, כאשר לכל אזרח תינתן אפשרות שווה להיחשף למידע ולחשוף מידע, לאמת את המידע, להציג ולבקר עמדות ורעיונות, תוך ניהול יעיל של תשומת הלב הציבורית, ולהשפיע על תהליכי חשיבה וקבלת החלטות ציבוריים.

נספח ב: הצעות לסדר כתיבת החוקה

1. הצעת תנועת לאו"ר: בחוקות של ארה"ב וצרפת (ואני מניח שגם בעוד מדינות) - הפרק הראשון מגדיר את המשטר, בתי הנבחרים, שיטת הבחירות וכדומה. זה הבסיס לכל המערכת - כולל בידי מי האחריות על נושא החוקה. לכן, זה הפרק הראשון, לדעתנו, אשר צריך להיות בחוקה. (כמובן שאם מוגדר "משאל עם" כחלק מאישור חוקה, זה משתלב במגילת הזכויות והחובות (אנחנו קוראים לזה "אחריות") של האזרחים.

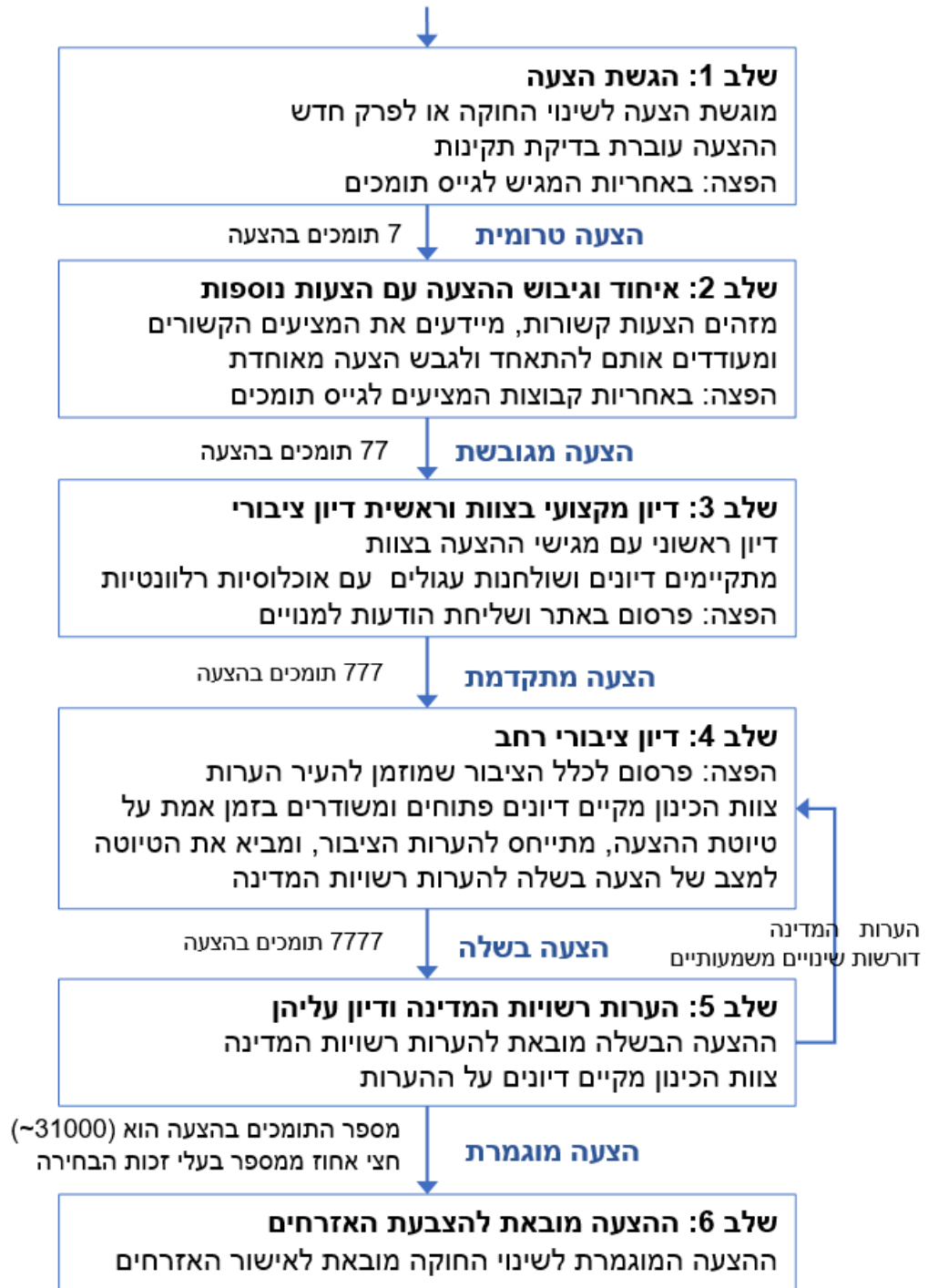
2. **הצעה של עמוס כהן** - הניסיון של העברת חוקות בעולם מלמד שהעברת חוקה שלמה כמקשה אחת נכשל במרבית המקרים. לכן יש להתחיל בהעברת פרקים נבחרים של החוקה ואחרי העברתם להמשיך עם חוקים נוספים. הצעתי להתחיל בשני החוקים על פי הסדר הבא:

ראשון - חוק כבוד האדם וחירותו.

שני - חוק משאל עם

הסבר - משאל עם הוא הבסיס לתהליך החקיקה שאנו רוצים לקדם כדי לתת לאזרחים את זכותם היסודית והטבעית להשפיע על תהליכי החקיקה. אבל לפני חקיקתו יש להבטיח את שמירת זכויותיהם של אזרחי המדינה שעלולים להיפגע משימוש לא נאות במשאלי עם. הערה - בחוק משאל עם ישנם סעיפים המגבילים את אפשרויות הפרסום ומחייבים שקיפות, לכן אין צורך בחקיקת חוק התקשורת לפני חוק משאל עם. (אם הסעיפים הקיימים אינם מספיקים ניתן להוסיף עליהם)

נספח ג: תרשים של תהליך כינון החוקה

נספח ד: מערכת הכינון

מערכת הכינון - מערכת לחקיקה אזרחית, היא הטכנולוגיה שמאפשרת את תהליך הכינון האזרחי של החוקה ו/או תהליך חקיקה אזרחי. המערכת הטכנולוגית נמצאת באחריות מזכירות הכינון.

על המערכת לעמוד בדרישות הבאות:

1. **הצטרפות למערכת:** כל אזרח יוכל להצטרף למערכת. ההצטרפות כוללת תהליך של הזדהות ואימות. להלן "אזרח הרשום במערכת".
2. **נגישות:** נוסח החוקה ופרקי החוקה יהיו זמינים במערכת ונגישים לכל. הנוסח יהיה מתורגם לשפות הרשמיות במדינה.
3. **הצעת שינוי:** אזרח הרשום במערכת יוכל ליזום הצעת שינוי דרך טופס מתאים. הצעת השינוי תהיה ניתנת לעריכה ע"י מציע ההצעה עד למועד בו תוכנס לדיון. לאחר מכן ניתן יהיה רק להעיר הערות.
4. **קבלת הודעות מהמערכת:** כל אזרח הרשום במערכת יוכל להיות מנוי לרשימות דיוור של המערכת ולבקש לקבל הודעה על הצעות לשינוי בפרקי החוקה שמעניינים אותו.
5. **כתיבת הערות:** כל אזרח הרשום במערכת יוכל לכתוב הערה על תוכן של הצעה. כתיבת הערה תיעשה ע"י סימון הטקסט שרוצים להעיר לגביו, לחיצה על צלמית והכנסת ההערה בתיבת טקסט. שם המעיר ותאריך ההערה יוצגו.
6. **טיוטה:** טיוטה של פרק בחוקה העוברת תהליך של שינוי תהיה מיוצגת ע"י מסמך בתוך המערכת.
7. **תמיכה/התנגדות:** אזרח הרשום במערכת יוכל להביע תמיכה או התנגדות בהצעה או הערה.
8. **דיוני צוות:** דיוני צוות יתבצעו על טיוטה שנמצאת במערכת. בעת הדיון הצוות יעבור על ההערות שהוכנסו על הטיוטה, ידונו בכל הערה, ויצביעו האם לקבל או לדחות את ההערה תוך התחשבות בתמיכה של האזרחים על אותה הערה. הדיונים ישודרו ויוקלטו ויהיו פתוחים לציבור, לרבות ההשתתפות בו.

נספח ה' - טיוטת המלצות לכללי העבודה/התנהלות צוותי הכינון

- מטרת הנספח : להכין נוסח מנחה משותף לעבודה והתנהלות צוותי הכינון

הקדמה

- שאלה מהותית : של איזה אורגן התפקיד והאחריות לקבוע את הכללים? צוות התיאום המרכזי? צוות כינון החוקה?

כידוע ארגון אכ"ח וצוותיו אמורים לפעול לפי עקרונות שיטת/תורת ה דאו אשר תיושם בארגון.
- לכן מומלץ להדריך את צוות הכינון מחבר המסמך ואחרי כן את צוותי הכינון הפרקים את השיטה ואיך ליישמה
- המלצה נוספת : לאפשר ולתת לצוותי הכינון שכל צוות יהיה חופשי להגדיר לעצמו כללים ברוח ההמלצות
כאשר חלק מהכללים מהווים כללי ברזל לכל הצוותים. לדוגמה
1. קבלת חבר/ה צוות חדשים
2. יציאה / הוצאת חבר/ה מהצוות

העדרויות חבר/ת צוות

< חבר יעדכן מראש במידה וידוע לו שיעדר מהשיחה הקרובה או במשך זמן מסוים.
< במידה ולא עדכן את הצוות או אחד מרכזי הצוות, רכז הצוות יברר עם החבר הנעדר לגבי נסיבות העדרו, יזכיר לו את הכללים ויתריע בפניו שהוא עלול להיות מוצא מהצוות בגין אי מילוי כללי הצוות.
< במידה וימשיך להיעדר, באחריות רכז הצוות להביא את הנושא בפני הצוות.

יציאת/הוצאת חבר מהצוות

חבר צוות יכול להודיע על רצונו לעזוב את הצוות.
< ניתן להוציא חבר מהצוות אם הוא נעדר מ 3 פגישות בטווח זמן של חודשיים.
< הודעה על הדיון בנושא תתפרסם מראש בהזמנה לישיבת צוות.
< חברי הצוות יערכו הצבעה אם להוציא את אותו חבר. ההחלטה תתקבל ברוב קולות המצביעים באותה שיחה.

נספח ו' הצעה כללית - שימוש בעקרונות דמוקרטיה נוזלית / דינאמית במסגרת התהליך

השימוש יכול לבוא לידי ביטוי במהלך הדיונים עצמם, וכן לשם מינוי חלק מצוותי הכינון. השילוב יכול להיות מדורג, תוך הרחבה והתאמה לפי תוצאות. הסבר:

הדמוקרטיה הנוזלית / הדינאמית היא מערכת דמוקרטית המשלבת אלמנטים של דמוקרטיה ישירה ודמוקרטיה יצוגית. במערכת זו, האזרחים יכולים להצביע ישירות על נושאים או להעביר את כוח ההצבעה שלהם, בנושא מסוים ולתקופה מסוימת, או אד-הוק לעניין ספציפי, לאנשים אחרים, שיכולים להעביר את כוח ההצבעה שלהם הלאה (או לא), וכך ניתן ליצור רשת דינאמית של השפעה משולבת. היתרונות של שימוש בדמוקרטיה הנוזלית בתחום ציבורי:

השתתפות מוגברת: הדמוקרטיה הנוזלית מאפשרת לאזרחים להשתתף ישירות בתהליכי קבלת ההחלטות ללא צורך בנציגים, וגם על ידי "מינוי" נציג אמין. זה עשוי להוביל לרמות גבוהות יותר של התערבות והשתתפות בענייני מדיניות.

גמישות: האזרחים מקבלים גמישות ויכולים להצביע על נושאים באופן ישיר או להעביר את כוח ההשפעה שלהם בעניינים מסוימים לאנשים אמינים מבחינתם עם התמחות רלוונטית או ערכים משותפים. גמישות זו מבטיחה שההחלטות יתקבלו על ידי אלה שמתאימים ביותר מבחינת הציבור לעניין מסוים.

ייצוג דינמי: העברת כוח ההשפעה יכולה להיות דינמית, כלומר האזרחים יכולים לשנות את הפרוקסי שלהם בכל זמן נתון בהתבסס על העדפותיהם המתפתחות, מידע חדש, מועמדים מתאימים יותר או לאור הופעת נושאים החדשים. זה מבטיח שהייצוג יישאר נאמן לצרכים המשתנים ולדעות המשתנות של האזרחים.

הבאת התמחויות לידי ביטוי: הדמוקרטיה הנוזלית מאפשרת לאזרחים להעביר את כוח ההשפעה שלהם לאנשים או לארגונים עם התמחות מסוימת בתחומים מסוימים. זה מאפשר לתהליך קבלת החלטות להיות מובלות על ידי ידע התמחות ומיומנויות, ועשוי להוביל לתוצאות יותר מושכלות ויעילות.

הפחתת פולריזציה: על ידי יכולת האזרחים להעביר את כוח ההשפעה שלהם לנציגים אמינים מבחינתם, הדמוקרטיה הנוזלית מציעה פוטנציאל להפחתת הקיטוב ועידוד שיתוף פעולה. כוח ההצבעה המועבר יכול לחבר בין הפערים האידיאולוגיים על ידי תמיכה של אנשים בנציגים המתאימים ביותר לדעותיהם בנושאים ספציפיים, במקום הכפפה שלהם לקווים מדיניים מסוימים, לפעמים נוקשים.

בסופו של דבר, הדמוקרטיה הנוזלית מציעה גישה מבטיחה לקבלת החלטות ציבוריות על ידי שילוב היתרונות של דמוקרטיה ישירה ודמוקרטיה נציגית תוך טיפול בחסרונותיהם. היא מעודדת השתתפות מוגברת, גמישות, ייצוג דינמי, שימוש בהתמחות, ואולי פולריזציה מופחתת, מה שמוביל למידה יותר כוללת ויעילה. ואולי החשוב ביותר: שימוש בדמוקרטיה נזילה יאפשר לקרב את המודל הדמוקרטי לרעיון הדמוקרטי, ומעבר "חלק" יותר מדמוקרטיה יצוגית לדמוקרטיה ישירה.

מקורות להעמקת ההבנה:

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%A9%D7%95%D7%91_%D7%A0%D7%96%D7%99%D7%9C

https://ecowiki.org.il/wiki/%D7%93%D7%9E%D7%95%D7%A7%D7%A8%D7%98%D7%99%D7%94_%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%9E%D7%99%D7%AA

<https://www.youtube.com/watch?v=12QeunPIPuM>

דוגמא למימוש דמוקרטיה נזילה בצוותי הכינון:

כל אזרח שהגיש הצעה אשר נדונה כעת בצוות וכן כל אזרח שהעיר הערה להצעה כנ"ל יכנסו לרשימת מועמדים לצוות הכינון.

כל אזרח שהגיש הצעה, העיר הערה, תמך בהצעה, או תמך/התנגד להערה יכולים להאציל תמיכתם לאחד מהמועמדים ברשימה. ניתן לשנות את ההאצלה לאדם אחר ברשימה בכל רגע.

בכל פגישת צוות ישתתפו השנים מהרשימה שקיבלו את מספר ההאצלות הגבוה ביותר.

חוק יסוד כינון חוקה

1. מדינת ישראל תכונן חוקה דינאמית.
 - a. המדינה תתקצב את הגופים הנדרשים והמערכות הנדרשות לשילוב הציבור בהליך החקיקה.
2. תבחר אסיפה מכוננת לפי חוק. (קישור)
 - a. תפקידיה:
 - i. לייצר שיח ציבורי והסכמות רחבות.
 - ii. להיות הגוף שמקבל את הצעות והערות הציבור
 - iii. גיבוש טיוטות והצעות לשינוי החוקה לאישור העם.
3. האסיפה המכוננת תכונן ותשנה את פרקי החוקה לפי חוק כינון חוקה. (קישור)
4. שינויים \ תוספות לחוקה יכנסו לרשומות באישור הצבעת עם. (כל בעלי זכות הבחירה)
 - a. שינוי מגילת הזכויות תדרוש רוב של 63 אחוז מקולות המצביעים.